

การจัดการปัญหาช้างป่าในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี¹

Wild Elephant Problem Management in Nongyai District Chonburi Province

นายณภัทร เล็กคุณา²

ศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ จุลปานนท์³

รองศาสตราจารย์ ดร.ดำรงศักดิ์ จันทร์โททัย⁴

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องการจัดการปัญหาช้างป่า ในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์ (1) ศึกษาการจัดการปัญหาช้างป่าในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรีและหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแล (2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการจัดการปัญหาช้างป่า ในพื้นที่ อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี (3) ศึกษาวิธีการในการแก้ไขปัญหาการจัดการปัญหาช้างป่าในพื้นที่ อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการปัญหาช้างป่า และประชาชนผู้ประสบภัยจากช้างป่าในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี

ผลการศึกษาพบว่า (1)การจัดการปัญหาช้างป่าในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี มีกระบวนการทำงานในการจัดการปัญหาช้างป่าตามทฤษฎีกระบวนการบริหารจัดการองค์กรของ ฟาโยล ประกอบไปด้วยขั้นตอน สำคัญๆ 5 ขั้นตอน คือ 1. การวางแผน 2.การจัดหน่วย 3. การสั่งการบังคับบัญชา 4. การประสานงาน และ 5. การควบคุม มีหน่วยงานหลักที่มีภารกิจหน้าที่ในการกำกับดูแลขับเคลื่อน การแก้ปัญหาในภาพรวมทั้งจังหวัดชลบุรี คือส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่าสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 2 (ศรีราชา) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช มีหน่วยงานส่วนภูมิภาคระดับอำเภอ

¹ บทความจากการค้นคว้าอิสระเรื่องการจัดการปัญหาช้างป่า ในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี

² นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระ

⁴ ประธานกรรมการการสอบค้นคว้าอิสระ

คือที่ทำการปกครองอำเภอ ทำหน้าที่กำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยระดับพื้นที่ คืออาสาสมัครเฝ้าระวังและผลักดันช้างป่า (2) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการช้างป่า ในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี เกิดจาก การขาดแผนการแก้ไข ปัญหาที่เหมาะสม ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ประชากรช้างป่าที่เพิ่มขึ้น มากจนควบคุมยาก ขาดเงินทุนสนับสนุน และหลักเกณฑ์การชดเชยเยียวยาผู้ประสบภัย ไม่เหมาะสม (3) การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการจัดการปัญหาช้างป่า ในพื้นที่ อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี ต้องมีการถ่ายทอดแผนปฏิบัติงานในการแก้ไขปัญหา ช้างป่าในพื้นที่สู่ผู้ปฏิบัติอย่างละเอียด ชัดเจน ควรมีการสนับสนุนกำลังพล งบประมาณ และเครื่องมือวัสดุอุปกรณ์จำเป็น มีระเบียบเป็นรายลักษณะอักษรเพื่อสนับสนุนการ ปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครในพื้นที่ ควรปรับปรุงระเบียบข้อกฎหมายในการชดเชย เยียวหาผู้ประสบภัยจากช้างป่าให้สอดคล้องกับความเสียหายจริงมากขึ้น และควร พิจารณาวិธีการทางเลือกใหม่ในการจัดการปัญหาช้างป่า เช่นการควบคุมปริมาณช้าง โดย การฉีดยาคุมกำเนิด

คำสำคัญ: การจัดการช้างป่า,หนองใหญ่,ชลบุรี

Abstract

A study on the Wild Elephant Problem Management in Nongyai District Chonburi Province It is qualitative research. The objectives are (1) Study the Wild Elephant Problem Management in Nongyai District Chonburi Province and agencies responsible for supervision (2) Study the problems and obstacles in managing the wild elephant problem in the Nong Yai District Chonburi Province. (3) Study methods to solve the problem of managing wild elephant problems in the area. Nong Yai District Chonburi Province By collecting data from interviews with key informants, including those involved in managing the wild elephant problem. and people affected by wild elephants in the Nong Yai District area Chonburi Province.

The results of the study found that (1) Wild Elephant Problem Management in Nongyai District Chonburi Province. There is a work process for managing wild elephant problems according to Henri Fayol's organizational management process theory. Consists of 5 important steps: 1. Planning 2. Organizing 3. Commanding 4. Coordinating and 5. Controlling Here is a main agency whose mission is to supervise and drive Solving problems in the whole Chonburi province namely the Wildlife Conservation Division, Office of Conservation Area Administration 2 (Sriracha), Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation, and regional agencies at the district level is the district administrative office Responsible for supervising local government organizations and area level units They are volunteers who monitor and push wild elephants. (2) Problems and obstacles in managing wild elephants In the Nong Yai District area Chonburi Province is caused by the lack of a suitable plan to solve the problem. Lack of support from government agencies The wild elephant population is increasing so much that it is difficult to control. Lack of funding and the criteria for compensation for victims are not appropriate. (3) Solving problems and obstacles in managing the wild elephant problem. In the Nong Yai District area Chonburi Province An action plan for solving the problem of wild elephants in the area must be conveyed to operators in detail and clearly. There should be support for manpower, budget, and necessary tools, materials, and equipment. There are written regulations to support the performance of duties by volunteers in the area. The legal regulations for compensation for victims of wild elephants should be improved to be more consistent with the actual damages. And new alternative methods for managing wild elephant problems should be considered. such as controlling the amount of elephants through birth control injections.

Keywords : Wild elephant management, Nong Yai, Chonburi

---

¹ บทความจากการค้นคว้าอิสระเรื่องการจัดการปัญหาช้างป่า ในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี

² Master of Political Science Program in Interdisciplinary Program for Local Development Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

³ Independent Research Advisor

⁴ Chairman of the Independent Examination Committee

บทนำ

ช้างเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมืองของประเทศไทย เป็นสัตว์ที่มีความผูกพันกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยมาอย่างยาวนาน ก่อนที่จะมีการใช้ยานยนต์และเครื่องจักรช้างเคยเป็นสัตว์ที่พระเจ้าแผ่นดินใช้ทรงเพื่อออกรบ เป็นสัตว์พาหนะ ใช้ลากจูงไม้ขนสัมภาระต่างๆ เป็นต้น คนไทยจึงถือว่าช้างเป็นสัตว์มงคล เป็นสัตว์ที่บุญคุณกับประเทศชาติ โดยครั้งหนึ่งธงชาติไทยเคยประดับด้วยสัญลักษณ์ช้างเผือก เป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ในการให้ความสำคัญกับสัตว์ชนิดนี้ รวมถึงผลักดันให้มีกฎหมายคุ้มครองอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะช้างป่าที่เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง เป็นผลให้ปัจจุบันจำนวนประชากรช้างป่ามีเพิ่มมากขึ้น

พื้นที่ที่มีประชากรช้างป่าอาศัยอยู่จำนวนมาก ได้แก่ ป่ารอยต่อ 5 จังหวัดภาคตะวันออก เป็นพื้นที่ป่าขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกของประเทศไทย มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดจันทบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดชลบุรี และจังหวัดสระแก้ว มีขนาดพื้นที่ประมาณ 1,363,323.05 ไร่ ประกอบด้วย เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว อุทยานแห่งชาติเขาสิบห้าชั้น อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ และอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา - เขาวง (ไสวและคณะ, 2551, หน้า 205) พื้นที่ป่ารอยต่อ 5 จังหวัดภาคตะวันออก เป็นป่าที่อุดมไปด้วยพันธุ์ไม้และสัตว์หลากหลายชนิด เนื่องจากเป็นรอยต่อระหว่างระบบนิเวศภาคกลางกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงมีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ และเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่ากว่า 600 ชนิด โดยเฉพาะสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดใหญ่ ซึ่งปัจจุบันมีช้างป่าอาศัยอยู่ในพื้นที่ประมาณ 400 - 450 ตัว จากที่เคยมีปรากฏอยู่ระหว่าง 40 - 60 ตัว ในช่วงปี พ.ศ. 2520 และเป็นพื้นที่ป่าที่มีประชากรช้างป่าเพิ่มขึ้นในอัตราสูงที่สุดในประเทศ คือร้อยละ 8.2 ต่อปี โดยเฉพาะในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน เนื่องจากลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบต่ำเหมาะแก่การเป็นที่อยู่อาศัยของช้างป่า (สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์, 2565)

ปัจจุบันช้างป่าได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ถิ่นอยู่อาศัย พื้นที่หากินไปจากเดิมมีสาเหตุหลักเกิดจากจำนวนสัตว์ผู้ล่าขนาดใหญ่ในธรรมชาติ เช่น เสือ โค้งมีปริมาณลดลงจำนวนมากจนแทบสำรวจไม่พบ รวมถึงการที่คนรุกล้ำบริเวณพื้นที่รอบชายป่า เข้าไป

เปลี่ยนแปลงพื้นที่ให้กลายเป็นพื้นที่เกษตรกรรม กลายเป็นลักษณะห่อหมกป่า ทำให้ดินที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของช้างป่าลดลงเรื่อยๆ ในขณะที่ประชากรของช้างป่าเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นการบีบบังคับให้ช้างป่าบางกลุ่มออกหากินนอกพื้นที่ป่า เข้ามาหากินในพื้นที่เกษตรกรรมที่อยู่ใกล้ชิดพื้นที่ป่า ชุมชนที่มีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ล้วนเป็นแหล่งดึงดูดให้ช้างป่าเข้ามาใช้ประโยชน์ ซึ่งมีแนวโน้มที่ช้างจะอยู่ประจำนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ต่อไป จากพฤติกรรมของช้างป่าดังกล่าวส่งผลให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนและช้างป่าอย่างรุนแรง เกิดความสูญเสียทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สินของคน ในด้านของช้างป่าบางส่วนถูกลอบทำร้ายหรือลอบฆ่าจากผู้คนที่รู้สึกโกรธแค้นเพราะได้รับผลกระทบจากการถูกช้างป่าทำร้ายญาติพี่น้องหรือทำลายพืชผลทางการเกษตร ในขณะที่ช้างป่าเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 และถือเป็นสัตว์ประจำชาติ จึงมีข้อจำกัดในการกำกับและป้องกัน กระทั่งปีพ.ศ. 2562 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 ทรงมีพระปณิธานในการอนุรักษ์และต้องการแก้ไขปัญหาการอยู่ร่วมกันระหว่างคนและช้างป่า จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม รับโครงการอนุรักษ์ช้างป่ารอยต่อ 5 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงใต้ไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ และทรงพระราชทานชื่อโครงการว่า “โครงการพัชรสุธาชานูรักษ์” มีความหมายว่า “น้ำทิพย์รักษาช้างให้แข็งแรงดุจเพชร” มีวัตถุประสงค์เพื่อสืบสาน รักษา ต่อยอด แนวพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ 9 ในการแก้ไขปัญหาการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับช้างป่า รวมทั้งการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ป่ารอยต่อ 5 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีการจัดทำแผนแผนปฏิบัติการภายใต้แผนแม่บทสร้างความสมดุลระหว่างคนและช้างป่า เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 (นายรังสรรค์ หังสนาวินและคณะ, 2564, หน้า 4)

อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาช้างป่าบุกรุกดินที่อยู่อาศัยและทำลายพื้นที่เกษตรกรรม และเป็นหนึ่งในพื้นที่เป้าหมายตามโครงการพัชรสุธาชานูรักษ์ ด้วยลักษณะพื้นที่ที่มีพื้นที่เป็นพื้นที่ทางการเกษตรส่วนใหญ่ คนในพื้นที่ส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม นิยมปลูกปาล์ม น้ำมัน ยางพารา อ้อย มันสำปะหลัง และเม็ดมะม่วงหิมพานต์ รวมถึงเป็นพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดระยอง ซึ่งอยู่ใกล้กับ

อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญดึงดูดให้ช้างป่าเข้ามาหากินและอยู่อาศัยในพื้นที่ ในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี มีการพบเห็นช้างป่าเข้ามาในพื้นที่ชุมชนและพื้นที่ทางการเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่ ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2557 เป็นต้นมา และมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลให้เกิดความเดือดร้อนแก่คนในพื้นที่ จะเห็นได้จากภาพข่าวกรณีที่มีช้างป่าบุกรุกในพื้นที่เป็นประจำ เช่นบ้านเรือนคนในพื้นที่ พื้นที่ทางการเกษตร รวมถึงสำนักสงฆ์ในพื้นที่ ไปจนถึงเหตุการณ์ที่รุนแรงที่สุดคือมีชาวบ้านถูกช้างป่าทำร้ายจนเสียชีวิต เป็นต้น ความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของคนในพื้นที่ เป็นชนวนเหตุให้เป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าอย่างต่อเนื่อง

จากสถานการณ์ปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดการปัญหาช้างป่าของผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐในการช่วยกันแก้ไขปัญหาช้างป่าบุกรุกถิ่นที่อยู่อาศัยและทำลายพื้นที่เกษตรกรรมของคนในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี ซึ่งผลการศึกษาจะทำให้เห็นผลลัพธ์และปัญหาที่เกิดจากวิธีการจัดการปัญหาช้างป่าที่ผ่านมา ตลอดจนนำไปสู่การได้แนวทาง ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวิธีการจัดการปัญหาช้างป่าในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี ให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่นำไปสู่ผลลัพธ์การจัดการปัญหาช้างป่าได้ดียิ่งขึ้นสืบไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาการจัดการปัญหาช้างป่าในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี และหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแล
2. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการจัดการปัญหาช้างป่า ในพื้นที่ อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี
3. ศึกษาวิธีการในการแก้ไขปัญหาการจัดการปัญหาช้างป่าในพื้นที่ อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงการจัดการปัญหาช้างป่าในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี และหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแล
2. ได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดการปัญหาช้างป่าในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี
3. ได้ทราบวิธีการในการแก้ไขปัญหาการจัดการปัญหาช้างป่าในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี

แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องด้านกระบวนการบริหารจัดการ

เฮนรี ฟาโยล (1984, หน้า 10) กล่าวว่า กระบวนการบริหารจัดการประกอบไปด้วยขั้นตอนสำคัญๆ 5 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน (Planning) คือ การศึกษาข้อมูลในปัจจุบันและคาดการณ์ในอนาคต แล้ววางแผนเป้าหมายและแนวทางปฏิบัติไว้
2. การจัดหน่วย (Organizing) คือ การจัดโครงสร้างของหน่วยงานหรือองค์การ ออกเป็นหน่วยงานย่อยๆ กำหนดหน้าที่รับผิดชอบของหน่วยการจัดสรรคนเข้าทำงานในตำแหน่งต่างๆ
3. การสั่งการบังคับบัญชา (Commanding) คือการสั่งให้คนทำงานตามที่มอบหมาย งานให้ทำ บังคับบัญชา พนักงานให้ทำงานตามภารกิจของหน่วยงาน
4. การประสานงาน (Coordinating) คือการจัดระเบียบการทำงานไม่ให้ก้าวท้าวกัน ติดต่อประสานงานให้หน่วยงานย่อยต่างๆ ขององค์การ และประสานงานคนให้ทำงานโดยราบรื่น ไม่ให้ขัดแย้งกัน

5. การควบคุม (Controlling) คือ การควบคุมให้พนักงานปฏิบัติงานตามหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายตรวจสอบให้ผลการปฏิบัติงานเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด หรือควบคุมให้ทำงานตามระเบียบข้อบังคับที่วางไว้

แนวความคิดเกี่ยวกับการประสานงานและการสร้างความร่วมมือ

เท็ดพันซ์ ครอบทอง (2553, หน้า 1-8) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่จำเป็นต่อการประสานงานไม่ว่าจะเป็นองค์กร หรือหน่วยงานประเภทใด มีปัจจัยที่สำคัญ ดังนี้

1. คน หมายถึง ผู้ซึ่งจะทำให้งานเป็นผลขึ้นมา การประสานงานที่แท้จริงคือการ ประสานคนให้ร่วมมือร่วมแรงร่วมใจร่วมกำลังด้วยการนำเอาความสามารถของคนมาทำให้เกิดผลงานจุดมุ่งหมายเดียวกัน ซึ่งพิจารณาได้ 2 ด้าน คือ ด้านความรู้และด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น ผู้ประสานงานต้องมีความสามารถและการมองเห็นไกล มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีทัศนคติที่ดีต่อกัน ผู้ร่วมงานทุกฝ่ายเข้ากันได้ดี

2. เงิน หมายถึง ตัวเงินและสิ่งอื่นซึ่งสามารถใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนได้ในการประสานงานจะต้องมีการลงเงินสนับสนุนการปฏิบัติ

3. วัสดุ หมายถึง สิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ในการประสานงานจะต้องมีวัสดุ อุปกรณ์ช่วยในการประสานงานอย่างพอเพียง

4. วิธีการทำงาน หมายถึง การบริหารงานให้สามารถบรรลุผลสำเร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดเป็นเป้าหมายไว้มีการกำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบให้ชัดเจน มีการมอบหมายงาน และการควบคุม การติดต่อสื่อสารดี

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาครั้งนี้ มีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการปัญหาช้างป่า และประชาชนผู้ประสบภัยจากช้างป่าในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี จำนวน 10 คนได้แก่

1. นายธงชัย ภูมมาลี	ตำแหน่งปลัดอำเภอหัวหน้าฝ่ายความมั่นคง
	อำเภอหนองใหญ่

2.นางสุกัญญา ไชยพันธุ์	ตำแหน่งพัฒนาการอำเภอหนองใหญ่
3.นางสาวมนฉกร จุติมา	ตำแหน่งเกษตรอำเภอหนองใหญ่
4.นายพงศกร วงศ์หงษ์	ตำแหน่งผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม องค์การบริหารส่วนตำบลคลองพลู
5.จำเอนสมาน แก้วมมกระ โทก	ตำแหน่งเจ้าพนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เทศบาลตำบลหนองใหญ่
6.นายนรากร ไตจิต	ตำแหน่งนักวิชาการป่าไม้ สำนักจัดการทรัพยากร ป่าไม้ที่ 9 จังหวัดชลบุรี
7.นายสมศักดิ์ เฉลขุดมไพศาล	ตำแหน่งกำนันตำบลคลองพลู
8.นายสายยนต์ รัตนะไมตรี	ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านห้างสูง (หัวหน้าชุดเฝ้าระวังและผลักดันช้างตำบลห้างสูง)
9.นายสามารถ คู่มีศรีษะ	ประชาชนในพื้นที่ผู้ประสบภัยจากช้างป่า
10.นางสาววิไลพร กระโพธิ์	ประชาชนในพื้นที่ผู้ประสบภัยจากช้างป่า

เป็นการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากบุคคลที่มีประสบการณ์และความรู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับ การจัดการ ปัญหาช้างป่าในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี และผู้ที่ได้รับผลกระทบที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จริง

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยมีเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่กล้องถ่ายรูป เครื่องอัดเสียง และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่ง โครงสร้าง (Semi Structured interview) เพื่ออำนวยความสะดวกในการบันทึกรายละเอียดของข้อมูล ช่วยให้ผู้สัมภาษณ์ พิจารณา ย้อนทวนข้อมูลได้ และสามารถสรุปข้อมูลได้อย่างถูกต้องชัดเจน

สรุปผลการศึกษา

การศึกษา เรื่อง การจัดการปัญหาช้างป่า ในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี มี การสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้ ดังนี้

1. วิธีการจัดการปัญหาช้างป่า ในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรีและหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแล

การจัดการปัญหาช้างป่าในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี มีหน่วยงานหลักที่มีภารกิจในการขับเคลื่อนการแก้ปัญหาในภาพรวมทั้งจังหวัดชลบุรี คือส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่าสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 2 (ศรีราชา) กรมอุทยานฯ ดำเนินงานตามแผนการจัดการช้างป่าในพื้นที่ป่ารอยต่อ 5 จังหวัด ปิงบประมาณ พ.ศ. 2561 – 2570 ของสำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลในระดับพื้นที่ได้แก่อำเภอหนองใหญ่ และมีหน่วยงานที่ปฏิบัติหน้าที่ในระดับพื้นที่คืองานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุดอาสาสมัครเฝ้าระวังและผลักดันช้างป่าในพื้นที่ สรุประบวนการทำงานในการจัดการปัญหาช้างป่าตามทฤษฎีกระบวนการบริหารจัดการองค์กรขององริ ฟาโยล (Henri Fayol) ประกอบไปด้วยขั้นตอนสำคัญ 5 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน (Planning) มีการศึกษาข้อมูลในปัจจุบันและคาดการณ์ในอนาคต แล้ววางแผนและแนวทางปฏิบัติไว้ ด้วยการจัดทำแผนการจัดการช้างป่าในพื้นที่ป่ารอยต่อ 5 จังหวัด ปิงบประมาณ พ.ศ. 2561 – 2570 ของสำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และการวางแผนผลักดันช้างป่าของหน่วยงานที่ปฏิบัติหน้าที่ในระดับพื้นที่คืองานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุดอาสาสมัครเฝ้าระวังและผลักดันช้างป่าในพื้นที่ ด้วยการติดตามข้อมูลสถานการณ์ช้างป่าจากพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อวางแผนรับมือ ในด้านการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจะมีการตั้งงบประมาณในแผนพัฒนาท้องถิ่นในแต่ละปี ซึ่งเป็นการวางแผนการใช้จ่ายเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. การจัดหน่วย (Organizing) คือ การจัดโครงสร้างของหน่วยงานหรือองค์กร ออกเป็นหน่วยงานย่อยๆ กำหนดหน้าที่รับผิดชอบของหน่วยกรจัดสรรคนเข้าทำงานในตำแหน่งต่างๆ โดยลักษณะการทำงาน มีหน่วยงานส่วนกลางคือกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช หน่วยงานส่วนภูมิภาคระดับอำเภอคือที่ทำการปกครองอำเภอ ทำหน้าที่กำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยระดับพื้นที่ คืองานป้องกันและบรรเทา

สาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และอาสาสมัครเฝ้าระวังและผลัดกันข้างป่าซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่กับชุมชน ในส่วนของอาสาสมัครเองก็มีการจัดหน่วย เช่นหัวหน้าชุดผลัดกันข้าง เจ้าหน้าที่ทำหน้าที่ โดยมี การแบ่งกำลังอาสาสมัครไปตามจุดชุมพวงเสียงข้างป่า โดยใช้ยานพาหนะเช่นรถเป็นโล่กำบังประกอบด้วยชุดแคะรอย ชุดซ่อมถังแก๊ส ชุดเฝ้าระวังข้างป่าตัวคัดท้ายหรือตัวการ์ดของฝูง

3. การสั่งการบังคับบัญชา (Commanding) การสั่งให้คนทำงานตามที่มอบหมายงานให้ทำ บังคับบัญชา พนักงานให้ทำงานตามภารกิจของหน่วยงาน กรณีการจัดการปัญหาข้างป่าในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี มีการปฏิบัติหน้าที่เป็นไปตามระเบียบกฎหมาย และแนวทางการปฏิบัติงานตามลำดับบังคับบัญชา ในพื้นที่อำเภอมีนายอำเภอเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของอำเภอ การปฏิบัติหน้าที่บางอย่างจึงต้องมีการขออนุญาตจากอำเภอ เช่นการขอให้ประกาศเขตพื้นที่ประสบภัยพิบัติเป็นต้น ในส่วนของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่อำเภอเช่นสำนักงานพัฒนาชุมชน หรือสำนักงานเกษตร มีการปฏิบัติงานตามภารกิจหรือโครงการที่ได้รับมอบหมาย อันเป็นภารกิจจากส่วนกลางที่ประกาศแนวทางในระดับกระทรวง สุ่ม กรม สุ่มระดับภูมิภาคต่อไป ซึ่งแต่ละหน่วยงานจะมีบุคลากรในระดับพื้นที่สนับสนุนการขับเคลื่อนงานในภารกิจต่อไป

4. การประสานงาน (Coordinating) การจัดระเบียบการทำงานไม่ให้ก้าวท้าวกันติดต่อประสานงานให้หน่วยงานย่อยต่างๆ ขององค์กร และประสานงานคนให้ทำงานโดยราบรื่น ไม่ให้ขัดแย้งกัน ในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี เมื่อเกิดเหตุข้างป่าบุกรุกพื้นที่ชุมชนหรือพื้นที่ทำกิน พื้นที่เกษตรกรรมของชาวบ้าน ชาวบ้านในพื้นที่จะแจ้งให้อาสาสมัครเฝ้าระวังและผลัดกันข้างป่าในพื้นที่ทราบ อาสาสมัครก็จะประสานให้ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอหนองใหญ่ และหน่วยอนุรักษ์ กรมอุทยานฯ ทราบตามลำดับความรุนแรงของสถานการณ์ โดยมีเครื่องมือสื่อสาร เช่นวิทยุสื่อสาร โทรศัพท์มือถือ เป็นอุปกรณ์หลัก

5. การควบคุม (Controlling) การควบคุมให้พนักงานปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายตรวจสอบให้ผลการปฏิบัติงานเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด หรือควบคุมให้

ทำงานตามระเบียบข้อบังคับที่วางไว้ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่จะมีกฎข้อบังคับในแต่ละระดับ โดยข้อสำคัญที่สุดคือห้ามทำผิดกฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ในส่วนของข้อพึงปฏิบัติหรือข้อห้ามทั่วไป หัวหน้าชุดอาสาสมัครเฝ้าระวังและผลักดันช้างป่าในพื้นที่ที่จะเป็นผู้กำหนด เช่น ห้ามเล่นโทรศัพท์ ใช้เครื่องมือสื่อสาร ห้ามสูบบุหรี่ ห้ามดื่มเครื่องดื่มมึนเมาระหว่างปฏิบัติหน้าที่เฝ้าระวังหรือผลักดันช้างป่า เป็นต้น

2. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการช้างป่า ในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ผู้วิจัยพบว่า ปัญหาสำคัญที่ทำให้การจัดการปัญหาช้างป่าในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรียังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร มีสาเหตุและปัจจัย ดังนี้

1) ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานหลักที่กำกับดูแลการจัดการปัญหา คือส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่าสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 2 (ศรีราชา) กรมอุทยานฯ ทั้งในด้านกำลังคนและเงินทุน จากเสียงสะท้อนของผู้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ ที่เกิดความรู้สึกน้อยใจและท้อถอย เนื่องจากขาดความร่วมมือในการประสานงานช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่เป็นหน่วยงานหลักในการแก้ไขปัญหาช้างป่า ลักษณะการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ ปัจจุบัน เป็นไปในลักษณะของการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ไร้ทิศทางแบบแผนในการทำงาน การผลักดันช้างป่า เป็นไปในลักษณะผลักปัญหาไปสู่ที่อื่นต่อกันไปเป็นทอดๆ ไม่สามารถยุติปัญหาได้อย่างแท้จริง อีกทั้งกำลังพลที่มีไม่เพียงพอเนื่องจากขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ ด้วยเป็นงานอาสา มีความเสี่ยง ไม่มีค่าตอบแทน ต้องเสียสละทุนทรัพย์ส่วนตัวและเสียสละเวลาส่วนตัวที่ใช้ในการพักผ่อนจากการประจำมาปฏิบัติหน้าที่ ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ผลักดันช้างป่าทำได้ไม่เต็มที่

2) จำนวนประชากรช้างเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดจนเกินควบคุม เนื่องจากไม่มีสัตว์นักล่าควบคุมการขาดผู้ล่าตามธรรมชาติ เช่น เสือ โคร่ง และช้างมีอายุยืน มีอาหารอุดมสมบูรณ์ส่งเสริมการขยายพันธุ์ ปัจจุบันอัตราการเพิ่มขึ้นของช้างป่ามากขึ้นทุกๆปี เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ ลักษณะพื้นที่ห้วยอมป่า มีพื้นที่ทางการเกษตรของคนและแหล่งน้ำทางการเกษตร เป็นปัจจัยส่งเสริมการดำรงชีพของช้าง รวมถึงการมีกฎหมาย

คุ้มครองช้างป่าอย่างเข้มงวด ได้แก่พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2562 ทำให้สถานะของช้างป่า การจัดการต่างๆทำได้ยากยิ่งขึ้น

3) ขาดงบประมาณสนับสนุน ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ เช่น ค่าน้ำมัน ค่าอาหาร อุปกรณ์ไม่เพียงพอ ปัจจุบันอาสาสมัครที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ส่วนหนึ่งมาจากอาสาสมัคร กู้ภัย หรือ อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) แต่มีจำนวนค่อนข้างน้อย เนื่องจากเป็นงานที่มีความเสี่ยง ไม่มีหลักประกัน ไม่มีค่าตอบแทน ไม่มีการดูแลสนับสนุนจากภาครัฐ ไม่มีวัสดุอุปกรณ์สนับสนุน รวมถึงมักได้รับการปฏิเสธความร่วมมือจากชาวบ้านในพื้นที่ที่เกรงว่าจะผลักดันช้างผ่านพื้นที่ของตน ทำให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปด้วยความยากลำบาก ต้องอาศัยความพยายามอย่างมาก คนในพื้นที่บางส่วนก็ไม่สนับสนุนการทำงาน

4) การชดเชยเยียวยาความเสียหายไม่เหมาะสมเพียงพอกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง โดยปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการช่วยเหลือประชาชน พ.ศ. 2566 ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยกรณีฉุกเฉิน พ.ศ.2562 หลักเกณฑ์วิธีปฏิบัติปลีกย่อยเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือด้านการเกษตรผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2564 เป็นหลักเกณฑ์ในการใช้จ่ายเงินเพื่อช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากช้างป่า ซึ่งกรณีถูกช้างป่าทำร้ายจนเสียชีวิต จะได้รับเงินชดเชย จำนวน 29,700 บาท ในส่วนของภาคการเกษตรมีการประเมินความเสียหายเป็นหน่วยไร่ พืชพรรณที่ถูกช้างป่าทำลายต้องเสียหายโดยสิ้นเชิงไม่สามารถเจริญเติบโตต่อได้ ซึ่งให้ราคาประเมินน้อย ประกอบกับหลักเกณฑ์ที่ผู้มายื่นคำร้องที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกรณีถูกช้างป่าทำลายพืชผลทางการเกษตรนั้น ต้องเป็นผู้ที่มาขึ้นทะเบียนเกษตรกรไว้ก่อนแล้ว รวมถึงพืชที่ถูกช้างป่าทำลายต้องเป็นชนิดพืชที่มาขึ้นทะเบียนเกษตรกรไว้ด้วย หากมีการปรับเปลี่ยนพืชที่ปลูกไม่ตรงตามที่ขึ้นทะเบียนไว้ ก็ไม่ขาดหลักเกณฑ์ไม่ได้รับการเยียวยาชดเชยจากระเบียบฉบับนี้

3.วิธีการในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการจัดการช้างป่า ในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี

ผลของการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับวิธีการในการแก้ไขปัญหา และอุปสรรคในการจัดการช้างป่า ในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

1) หน่วยงานหลักที่กำกับดูแลการจัดการปัญหาช้างป่าในพื้นที่ ได้แก่ส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่าสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 2 (ศรีราชา) กรมอุทยานฯ ตั้งหน่วยบริการในพื้นที่หรือพื้นที่ใกล้เคียง มีศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาช้างป่า ประจำอยู่ในพื้นที่ โดยมีเจ้าหน้าที่กรมอุทยานฯ ,เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ มาประจำอยู่ในแต่ละอำเภอที่ประสบภัยจากช้างป่า มีการกระจายกำลังพลให้ทั่วถึง มีกำลังพลเพียงพอควรเพิ่มอัตรากำลังบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาช้างป่า และควรฝึกอบรมบุคลากรให้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานในการจัดการปัญหาช้างป่าอย่างต่อเนื่องจริงจัง

2) มีแผนหรือเริ่มควบคุมปริมาณช้างป่าควบคุมการเจริญพันธุ์เช่นการทำหมันหรือการฉีดยาคุมช้างป่า ซึ่ง นายแพทย์ ทยทอง ผู้อำนวยการสำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานฯ (11 มี.ค.2566) กล่าวว่า การคุม กำเนิดช้าง ขณะนี้ วจ.มีการทำวิจัยในเรื่องการทำหมันช้าง ขณะนี้มีความคืบหน้าในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม กรมอุทยานฯร่วมกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ยื่นขออนุญาตขึ้นทะเบียนวัคซีนคุมกำเนิดช้างจากคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) โดยวัคซีนคุมกำเนิดช้างดังกล่าว นำเข้าจากประเทศเยอรมนี ชื่อวัคซีน Spyvax มีการใช้งานแล้วในประเทศแถบแอฟริกา ราคาเข็มละประมาณ 1 หมื่นกว่าบาท สามารถคุมกำเนิดได้ 7 ปี ใช้กับช้างเพศเมียที่ผ่านการมีลูกแล้ว 1 ตัวขึ้นไป เมื่อได้รับอนุญาตจะนำวัคซีนมาทดลองกับช้างบ้านในปางช้างทางภาคเหนือซึ่งได้คัดเลือกไว้แล้วเพื่อดูในเรื่องประสิทธิภาพและความปลอดภัยของวัคซีน โดยจะนำไปจินดาร่องในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอ่างฤๅไน จ.ฉะเชิงเทรา คาดว่าจะดำเนินการได้ในช่วงสิ้นปีนี้ ทั้งนี้จะมีการ พัฒนาใช้โดรนในการฉีดวัคซีนคุมกำเนิดและผลักดันช้างป่าต่อไป (

3) ปรับปรุงระเบียบ เที่ยวยาผู้เสียหาย ปรับหลักเกณฑ์การจ่ายค่าชดเชยให้เหมาะสมตามความเป็นจริง ลดขั้นตอน ลดระยะเวลาที่ไม่จำเป็น แก้ไขระเบียบการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากช้างป่ามีหลักเกณฑ์ให้มีความยืดหยุ่นขึ้นให้เอื้ออำนวยให้ช่วยเหลือได้มากเท่าที่ควร โดยอาจมีการพิจารณาลักษณะพื้นที่ว่าเป็นเขตชุมชนหรือพื้นที่ป่าโดยการตรวจสอบของคณะกรรมการ

4) ควรมีงบประมาณและการสนับสนุน เช่นค่าน้ำมันรถ ค่าอาหาร อุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการทำงานของชุดอาสาสมัครป้องกันและผลักดันช้างป่าในพื้นที่ ให้เพียงพอหรือมีสวัสดิการให้อาสาสมัคร มีการทำประกัน มีระเบียบการปฏิบัติหน้าที่มีกฎหมายรองรับชัดเจน

อภิปรายผล

การศึกษา เรื่อง การจัดการปัญหาช้างป่า ในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี มีการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้ ดังนี้

1. วิธีการจัดการปัญหาช้างป่า ในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรีและหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแล

การจัดการปัญหาช้างป่าในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี มีหน่วยงานหลักที่มีภารกิจในการขับเคลื่อนการแก้ปัญหาในภาพรวมทั้งจังหวัดชลบุรี คือส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่าสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 2 (ศรีราชา) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลในระดับพื้นที่ได้แก่อำเภอหนองใหญ่ มีส่วนราชการในอำเภอได้แก่สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ และสำนักงานเกษตรอำเภอเป็นหน่วยงานสนับสนุน และมีหน่วยงานที่เป็นเครือข่ายผู้ปฏิบัติหน้าที่ในระดับพื้นที่คืองานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุดอาสาสมัครเฝ้าระวังและผลักดันช้างป่าในพื้นที่ ซึ่งมีกระบวนการทำงานในการจัดการปัญหาช้างป่าตามทฤษฎีกระบวนการบริหารจัดการองค์กรขององรี ฟาโยล (Henri Fayol) ประกอบไปด้วยขั้นตอนสำคัญๆ 5 ขั้นตอน คือ 1. การวางแผน (Planning) มีการศึกษาข้อมูลในปัจจุบันและคาดการณ์ในอนาคต แล้ววางแผนเป้าหมายและแนวทางปฏิบัติไว้ ด้วยการจัดทำแผนการจัดการช้างป่าในพื้นที่ป่ารอยต่อ 5 จังหวัด ปิงบประมาณ พ.ศ. 2561 – 2570 ของสำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรม

อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และการวางแผนผลักดันช้างป่าของหน่วยงานที่ปฏิบัติหน้าที่ในระดับพื้นที่คืองานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุดอาสาสมัครเฝ้าระวังและผลักดันช้างป่าในพื้นที่ ด้วยการติดตามข้อมูลสถานการณ์ช้างป่าจากพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อวางแผนรับมือ ในด้านการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจะมีการตั้งงบประมาณในแผนพัฒนาท้องถิ่นในแต่ละปี ซึ่งเป็นการวางแผนการใช้จ่ายเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. การจัดหน่วย (Organizing) การจัดโครงสร้างของหน่วยงานหรือองค์กร ออกเป็นหน่วยงานย่อยๆ กำหนดหน้าที่รับผิดชอบของหน่วยการจัดสรรคนเข้าทำงานในตำแหน่งต่างๆ โดยลักษณะการทำงาน มีหน่วยงานส่วนกลางคือกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช หน่วยงานส่วนภูมิภาคระดับอำเภอ คือที่ทำการปกครองอำเภอ ทำหน้าที่กำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยระดับพื้นที่ คืองานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และอาสาสมัครเฝ้าระวังและผลักดันช้างป่าซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่กับชุมชน ในส่วนของอาสาสมัครเองก็มีการจัดหน่วย เช่นหัวหน้าชุดผลักดันช้างเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่ โดยมีการแบ่งกำลังอาสาสมัครไปตามจุดชุมฟังเสียงช้างป่า โดยใช้ยานพาหนะเช่นรถเป็นโล่กำบัง ประกอบด้วยชุดแคะรอย ชุดชุมฟังเหตุ ชุดเฝ้าระวังช้างป่า ตัวคัดท้ายหรือตัวการ์ดของฝูง

3. การสั่งการบังคับบัญชา (Commanding) การสั่งให้คนทำงานตามที่มอบหมาย งานให้ทำ บังคับบัญชา พนักงานให้ทำงานตามภารกิจของหน่วยงาน กรณีการจัดการปัญหาช้างป่าในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี มีการปฏิบัติหน้าที่เป็นไปตามระเบียบกฎหมาย และแนวทางการปฏิบัติงานตามลำดับบังคับบัญชา ในพื้นที่อำเภอมินายอำเภอเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของอำเภอ การปฏิบัติหน้าที่บางอย่างจึงต้องมีการขออนุญาตจากอำเภอ เช่นการขอให้ประกาศเขตพื้นที่ประสบภัยพิบัติเป็นต้น ในส่วนของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่อำเภอเช่นสำนักงานพัฒนาชุมชน หรือสำนักงานเกษตร มีการปฏิบัติงานตามภารกิจหรือโครงการที่ได้รับมอบหมาย อันเป็นภารกิจจากส่วนกลางที่ประกาศแนวทางในระดับกระทรวง สุ่มกรม สุ่มระดับภูมิภาคต่อไป ซึ่งแต่ละหน่วยงานจะมีบุคลากรในระดับพื้นที่สนับสนุนการขับเคลื่อนงานในภารกิจต่อไป

4. การประสานงาน (Coordinating) การจัดระเบียบการทำงานไม่ให้ก้าวถ่างกัน ติดต่อประสานงานให้

หน่วยงานย่อยต่างๆ ขององค์กร และประสานงานคนให้ทำงาน โดยราบรื่น ไม่ให้ขัดแย้งกัน ในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี เมื่อเกิดเหตุช้างป่าบุกรุกพื้นที่ชุมชนหรือพื้นที่ทำกิน พื้นที่เกษตรกรรมของชาวบ้าน ชาวบ้านในพื้นที่จะแจ้งให้อาสาสมัครเฝ้าระวัง และผลักดันช้างป่าในพื้นที่ทราบ อาสาสมัครก็จะประสานให้ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอหนองใหญ่ และหน่วยอนุรักษ์ กรมอุทยานฯ ทราบตามลำดับความรุนแรงของสถานการณ์ โดยมีเครื่องมือสื่อสาร เช่นวิทยุสื่อสาร โทรศัพท์มือถือ เป็นอุปกรณ์หลัก

5. การควบคุม (Controlling) การควบคุมให้พนักงานปฏิบัติงานตามหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายตรวจสอบให้ผลการปฏิบัติงานเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด หรือควบคุมให้ทำงานตามระเบียบข้อบังคับที่วางไว้ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่จะมีกฎข้อบังคับในแต่ละระดับ โดยข้อสำคัญที่สุดคือห้ามทำผิดกฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ในส่วนของข้อพึงปฏิบัติหรือข้อห้ามทั่วไป หัวหน้าชุดอาสาสมัครเฝ้าระวังและผลักดันช้างป่าในพื้นที่จะเป็นผู้กำหนด เช่น ห้ามเล่นโทรศัพท์ ใช้เครื่องมือสื่อสาร ห้ามสูบบุหรี่ ห้ามดื่มเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ระหว่างปฏิบัติหน้าที่เฝ้าระวังหรือผลักดันช้างป่า โดยการผลักดันช้างป่า หลักๆจะใช้ แสงไฟวาบ การเผาขางรถยนต์ ใช้หนังสติ๊กยิงใบหู และจุดประทัดปังปองไล่ เป็นหลัก

2. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการช้างป่า ในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ผู้วิจัยพบว่า ปัญหาสำคัญที่ทำให้การจัดการปัญหาช้างป่าในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรียังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร มีสาเหตุและปัจจัย ดังนี้

ด้านการวางแผน ไร้ทิศทางแบบแผนในการทำงาน การผลักดันช้างป่า เป็นไปในลักษณะผลักปัญหาไปสู่ที่อื่นต่อกันไปเป็นทอดๆ ไม่สามารถยุติปัญหาได้อย่างแท้จริง

ด้านการจัดหน่วย ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานหลักที่กำกับดูแลการจัดการปัญหา คือส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่าสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 2 (ศรีราชา) กรมอุทยานฯ ทั้งในด้านกำลังคนและเงินทุนกำลังพลที่มีไม่เพียงพอเนื่องจากขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ ด้วยเป็นงานอาสา มีความเสี่ยง ไม่มีค่าตอบแทน ต้องเสียสละทุนทรัพย์ส่วนตัวและ

เสียสละเวลาส่วนตัวที่ใช้ในการพักผ่อนจากการประจำปฏิบัติหน้าที่ ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ผลักดันข้างป่าทำได้ไม่เต็มที่

ด้านการสั่งการบังคับบัญชาและการประสานงาน จากเสียงสะท้อนของผู้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ ที่เกิดความรู้สึกน้อยใจและท้อถอยเนื่องจากขาดความร่วมมือในการประสานงานช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่เป็นหน่วยงานหลักในการแก้ไขปัญหาข้างป่า

ด้านปัจจัยภายนอกที่ควบคุมไม่ได้ คือจำนวนประชากรข้างเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดจนเกินควบคุม เนื่องจากไม่มีสัตว์นักล่าควบคุมการขาดผู้ล่าตามธรรมชาติ เช่นเสือโคร่งและช้างมีอายุยืน มีอาหารอุดมสมบูรณ์ส่งเสริมการขยายพันธุ์ ปัจจุบันอัตราการเพิ่มขึ้นของข้างป่ามากขึ้นทุกๆปี เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ ลักษณะพื้นที่ห่อมป่า มีพื้นที่ทางการเกษตรของคนและแหล่งน้ำทางการเกษตร เป็นปัจจัยส่งเสริมการดำรงชีพของข้าง รวมถึงการมีกฎหมายคุ้มครองข้างป่าอย่างเข้มงวด ได้แก่พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2562 ทำให้ยกสถานะของข้างป่า การจัดการต่างๆทำได้ยากยิ่งขึ้น

ด้านเงินทุน ขาดงบประมาณสนับสนุน ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ เช่น ค่าน้ำมัน ค่าอาหาร อุปกรณ์ไม่เพียงพอ ปัจจุบันอาสาสมัครที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ส่วนหนึ่งมาจากอาสาสมัครกัญภัย หรือ อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) แต่มีจำนวนค่อนข้างน้อย เนื่องจากเป็นงานที่มีความเสี่ยง ไม่มีหลักประกัน ไม่มีค่าตอบแทน ไม่มีการดูแลสนับสนุนจากภาครัฐ ไม่มีวัสดุอุปกรณ์สนับสนุน รวมถึงมักได้รับการปฏิเสธความร่วมมือจากชาวบ้านในพื้นที่ที่เกรงว่าจะผลักดันข้างผ่านพื้นที่ของตน ทำให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปด้วยความยากลำบาก ต้องอาศัยความพยายามอย่างมาก คนในพื้นที่บางส่วนก็ไม่สนับสนุนการทำงาน

ด้านระเบียบกฎหมาย การชดเชยเยียวยาความเสียหายไม่เหมาะสมเพียงพอกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง โดยปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการช่วยเหลือประชาชน พ.ศ. 2566 ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยกรณีฉุกเฉิน พ.ศ.2562 หลักเกณฑ์วิธีปฏิบัติปลีกย่อยเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือด้านการเกษตรผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2564 เป็นหลักเกณฑ์ในการใช้จ่ายเงินเพื่อช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากข้างป่า ซึ่งกรณีถูกข้างป่าทำร้ายจนเสียชีวิต จะได้รับเงินชดเชย จำนวน 29,700 บาท ในส่วน

ของภาคการเกษตรมีการประเมินความเสียหายเป็นหน่วยไร่ พืชพรรณที่ถูกข้างป่าทำลาย ต้องเสียหายโดยสิ้นเชิงไม่สามารถเจริญเติบโตต่อได้ ซึ่งให้ราคาประเมินน้อย ประกอบกับ หลักเกณฑ์ที่ผู้มายื่นคำร้องที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถูกข้างป่าทำลายพืชผลทางการ เกษตรนั้น ต้องเป็นผู้ที่มาขึ้นทะเบียนเกษตรกรไว้ก่อนแล้ว รวมถึงพืชที่ถูกข้างป่าทำลายต้อง เป็นชนิดพืชที่มาขึ้นทะเบียนเกษตรกรไว้ด้วย หากมีการปรับเปลี่ยนพืชที่ปลูกไม่ตรงตามที่ ขึ้นทะเบียนไว้ ก็ไม่ขาดหลักเกณฑ์ไม่ได้รับการเยียวยาชดเชยจากระเบียบฉบับนี้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่องการจัดการปัญหาข้างป่าในพื้นที่อำเภอหนองใหญ่ จังหวัด ชลบุรี ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. หน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่กำกับดูแลการจัดการปัญหา ได้แก่กรมอุทยานส่วน อนุรักษ์สัตว์ป่าสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 2 (ศรีราชา) กรมอุทยานฯ ควรมีการประสานงาน สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องกับหน่วยงานผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ให้มีความชัดเจนมีการ ถ่ายทอดแผนปฏิบัติงานในการแก้ไขปัญหาข้างป่าในพื้นที่สู่ผู้ปฏิบัติโดยละเอียด

2. หน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่กำกับดูแลการจัดการปัญหา ได้แก่กรมอุทยานส่วน อนุรักษ์สัตว์ป่าสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 2 (ศรีราชา) กรมอุทยานฯ ควรมีการสนับสนุน กำลังพล งบประมาณ และเครื่องมือวัสดุอุปกรณ์จำเป็นเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของ เจ้าหน้าที่ในพื้นที่ และควรมีสุนัขปฏิบัติการเฉพาะกิจในพื้นที่

3. ควรมีการจัดทำระเบียบเกี่ยวกับอาสาสมัครเฝ้าระวังและผลักดันข้างป่า อย่างชัดเจน เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อสามารถจัดทำงบประมาณสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ได้ต่อไป

4. ควรปรับปรุงระเบียบข้อกฎหมายในการชดเชยเยียวยาผู้ประสบภัยจากข้างป่าให้ สอดคล้องกับความเสียหายจริงมากขึ้นควรมีมูลนิธิหรือสถาบันที่ดำเนินกิจการเพื่อระดม ทุนต่อยอดกองทุนในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยให้มีเงินรายได้หมุนเวียนในกองทุน

5. ควรพิจารณาทางเลือกใช้ในการจัดการปัญหาข้างป่าด้วยการควบคุมปริมาณการ ขยายพันธุ์ของข้างป่า โดยศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยความเสี่ยงต่างๆอย่างละเอียดรอบคอบ

บรรณานุกรม

รังสรรค์ หังสนาวินและคณะ. (2564). ผลการดำเนินงานการจัดการปัญหา เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้างป่าบนพื้นที่ 5 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงใต้โครงการพัชรสุธาชานูรักษ์. กรมการพัฒนาชุมชน.

สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์. (2565). โครงการพัชรสุธาชานูรักษ์. ค้นหามาเมื่อ 20 ตุลาคม 2566, จาก

<https://www.crownproperty.or.th/%E0%B9%82%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9E%E0%B8%B1%E0%B8%8A%E0%B8%A3%E0%B8%AA%E0%B8%B8%E0%B8%98%E0%B8%B2%E0%B8%84%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%B8%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B9%8C>

สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2561). แผนการจัดการช้างป่ารอยต่อ 5 จังหวัด ปีงบประมาณ 2561 - 2570. กรุงเทพมหานคร: สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.

ไสว วังหงษา, เดชชาติแสงเส้น, บรรลุโพธิ์ศิริ, วิภา นิจภิรมย์, นิรันด จันทรรัตน์, ณัฐพงษ์ อุตตโม, วิศณี อ่วมแจ้ง, นราศักดิ์บุญใหญ่, ส่องสกล บุญเกิดและกัลยาณี บุญเกิด. (2551). กลุ่มป่ารอยต่อ 5 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: ตอนที่ 2 ความสำคัญต่อการอนุรักษ์สัตว์ป่า (หน้า 203-215). ปราจีนบุรี : กิจเกษมการพิมพ์.

Fayol, H and Gray, I. (1984). General and Industrial Management. Madison : University of Wisconsin.